

je v tem primeru težavno zgolj zato, ker na določen način še predobro razumemo in ker nočemo ne videti ne vedeti, kar razumemo«, str. 43) strani uvoda, ki nosi naslov »Knjiga za sežig?« (eksplisitna referenca na Li Čijevo knjižno razkritje pravil mandarinskega ravnanja z aluzijo na akademske mandarine). Takšni filozofski momenti refleksije same znanstvene refleksije pa so zanimivi natančno kot metarefleksija akademskega polja, vključno z njenimi postopki refleksije, predvsem pa samo-refleksije.

Definitivno li čijevska »knjiga za sežig« torej, ampak le, v kolikor je razkritje pravil delovanja akademskega mandarinata grožnja za obstoječe akademske strukture – prav zaradi tega in prav tako definitivno pa tudi brechtovska »knjiga kot orožje« in potemtakem čisto prava »knjiga za samovžig«, ki bo podžgala k mišljenju marsikaterega bralca, pa naj je študent ali profesor ali nekje v tistem nelagodnem vmes.

Mirt Komel

Nina Lončar:
KOMINFORM IN TRŽAŠKI SLOVENCİ: ODNOSI MED KOMUNISTI V CONI A STO 1948 – 1952

Krožek za družbena vprašanja
 Virgil Šček,
 Mladika, 2012;
 217 str.

Delo Nine Lončar, nekdanje profesorice geografije in zgodovine, danes pa bibliotekarke v Enoti za domoznanstvo Univerzitetne knjižnice v Mariboru, bo zagotovo pripomoglo k razsvetlitvi dogajanja v coni A Svobodnega tržaškega ozemlja (STO) v prvih letih po sporu

s Kominformom. Gre za predelano oz. dopolnjeno diplomsko delo, ki ga je avtorica leta 2003 opravila na nekdanji Pedagoški fakulteti Univerze v Mariboru (danes Filozofska fakulteta) pod mentorstvom dr. Jerce Vodušek Starič in somentorstvom dr. Jožeta Pirjevca. Avtorica je pregledala precej arhivskega gradiva v Arhivu Republike Slovenije, Narodni in študijski knjižnici v Trstu ter v tržaškem Archivo di Stato, poleg relevantne literature pa je kot vira uporabila še dva tržaška komunistična časopisa. Knjiga je tudi slikovno bogato opremljena, za kar gre zahvala predvsem Odseku za zgodovino Narodne in študijske knjižnice v Trstu.

Prvih 50 strani avtorica nameni prikazu komunističnega delovanja v Julijski krajini do leta 1948. Kratkemu pregledu obdobja fašističnih zatiranj pred 2. svetovno vojno sledi več strani o dogajanju med vojno in v prvih povojnih letih. Poudarek je na odnosih med Komunistično partijo Jugoslavije oz. Slovenije in Komunistično partijo Italije (KPI), povojno ustanavljanje organizacij za skupni boj proti »imperialistom«, seznanimo se z opozicijo (Slovenska demokratska zveza) itd. Avtorica nato opozori na prelomni trenutek, ko se v Trst vrne Vittorio Vidali. Vidali, po rodu iz Milj, je bil član KPI od l. 1921, kasneje je emigriral v ZDA in v Mehiko; sodeloval je v Španski državljanski vojni, kjer je organiziral V. komunistični polk in mu poveljeval. Leta 1940 je zopet odšel v Mehiko, kjer naj bi kot agent Kominterne celo sodeloval pri likvidaciji Leva Trockega. Leta 1943 se vrne v Italijo, kjer vstopi v partizansko gibanje, in se l. 1947 naposled nastani v Trstu. Pomoč pri vrnitvi mu je nudila KPS, glede na ogromne vsote denarja, ki jih je v le-

tih 1950–57 prejemal iz Moskve, pa avtorica sklepa, da je v Trst prišel na sovjetsko pobudo. Ambiciozni Vidali se je, ne brez notranjih trenj, povzpел na vrh tržaškega komunističnega gibanja, ki se je po sprejetju Pariške mirovne pogodbe leta 1947 reorganiziralo v Komunistično partijo STO (sekretar CK KPSTO je postal Branko Babič).

Junija 1948 Informacijski biro komunističnih partij (Informbiro oz. Kominform) obtoži jugoslovanski vrh levičarskih in desničarskih deviacij; spor doživi vrhunec v izključitvi Jugoslavije iz Kominforma. Avtorica prikaže razkol znotraj KPSTO, ki je nastal kot posledica resolucije Kominforma, zanima pa jo tudi, ali so tamkajšnji partijci zaradi specifične situacije Trsta za nesoglasja vedeli že prej. Vidali, ki je prejemal navodila od prosovjetske KPI, se je namreč izrekel za resolucijo, medtem ko je Babič vztrajal, naj tržaška partija do nje ne zavzame nobenega stališča. Avtorica nato niza dogodke, ki so privedli do končnega razkola znotraj tržaške partije. Posveti se tudi razkolu »na

terenu«, ki so ga zaznamovala medsebojna obdolževanja in klasični obračuni, tudi fizični, med obema frakcijama. Sledi prikaz dinamike razkola znotraj posameznih kulturno-političnih organizacij, kot so bili sindikati, SIAU (Slovansko-italijanska antifašistična unija), Osvobodilna fronta ter SHPZ (Slovensko-hrvatska prosvetna zveza). Rezultat je bil razkol KPSTO na dve komunistični partiji: prosovjetsko, ki ko je vodil Vidali, in projugoslovansko pod Babičevem vodstvom. Spor je dodobra izkoristil tudi italijanski nacionalizem. Tako so nekateri Slovenci iz zvestobe moskovski liniji svoje otroke raje vpisali v italijanske šole, saj so bile slovenske po njihovem mnenju preveč »titovske«. Posledično se je vpis v slovenske šole med leti 1947 in 1950 prepolovil. Do razkola je prišlo tudi na kulturnem področju: avtorica navaja primere, kjer je kulturna dejavnost povsem zamrla, medtem ko so v nekaterih vaseh imeli po dve društvi vse do leta 1988. Velika zasluga avtorice je, da z jedrnato predstavitvijo in premišljenimi primeri prikaže vse razsežnosti tega razkola znotraj slovenske skupnosti.

V drugi polovici knjige je prikazano dogajanje med lokalnimi volitvami leta 1949: priprave nanje, programi posameznih strank ter agitacija in propaganda obeh komunističnih struj (tukaj izredno lepo pridejo do izraza slike ob »plakatni vojni«) ter analiza volilnih rezultatov. Avtorica je vseskozi pozorna tudi na spremembe v zakonodajnem in upravnem ustroju STO, kakor tudi na dogajanje na svetovnem prizorišču v zvezi s »tržaškim vprašanjem«. Slednje pride še posebej do izraza ob pripravi na nove občinske volitve 1951, ki jih je zaznamoval spor med KPS in Babičevo

KPSTO, ter odlog volitev za eno leto. Knjiga se zaključí s predstavitvijo volilne kampanje leta 1952, analizo rezultatov in posledic volitev, ter Babičevem odhodom v Ljubljano.

Za konec lahko pritrdim mnenju dr. Pirjevca, da je avtorica podala prepričljivo sliko dogajanja na Tržaškem med leti 1948 – 1952 in da bo delo osvetlilo marsikatero do sedaj prezrto ali ne dovolj raziskano dejstvo, kar bo pripomoglo k razjasnitvi zelo specifične zgodbe Trsta po 2. svetovni vojni.

Tomaz Ivešić

Goran Vojnović:
JUGOSLAVIJA, MOJA DEŽELA

Študentska založba,
2012;
281 str.

Oče in sin se v dunajski gostilni pogovarjata o veliki temi: o jugoslovanskem vojnem zločinu s konca 20. stoletja. Velika zgodba, vredna epopeje o neslavnem propadu velike ideje o bratstvu in enotnosti, o enakosti, solidarnosti in večdesetletnem zavezništvu med južno-slovanskimi narodi in veroizpovedmi na Balkanu. Ko so maske padle, se je razkrilo dolgo zatajevano sovraštvo. Epilog na javni in zasebni ravni je popolnoma tragičen: zaradi politike ni propadla le država, propadla je družina, propadla je človečnost. V zraku je občutiti veliko napetost. Sin zahteva pojasnila, oče želi pojasnjevati, vendar se zdi, kot da govorita vsak zase in se sploh ne trudita razumeti drug drugega. Tako bi lahko povzeli vrhunec dogajanja v romanu Jugoslavija, moja dežela Gorana Vojnovića. Filmski prizor, ki pošteno pretrese bralčevo drobovje.

Oče svoja dejanja opravičuje z zgodovinsko nalogo, z usodo posameznika, ki se v nepredstavljivo izjemnih trenutkih, kot so vojni spopadi, popolnoma odreče lastni individualni, zasebni in družinski zgodbi, se pokori vojaški hierarhiji in se podvrže Zgodovini. Sin pred vstopom v zrela moška leta potrebuje dolgo odsotnega in celo za mrtvega razglašenega očeta, ki je iz njegovega življenja izginil skupaj z Jugoslavijo, deželo njegovega brezskrbnega otroštva. Mora slišati njegovo zgodbo. Želi si nadoknaditi zamujeno, da bi lahko obračunal z družinsko in družbeno preteklostjo, pokopal očeta in ga prerasel. Potrebuje ga odločnega, moralnega in močnega, da se lahko odraslo spopadeta. Pred seboj pa ima človeško razvalino, sesutega apologeta lastne nemoči, ki svoj alibi gradi na fatalizmu. Oče namreč ne pride poravnat računov za svojo odsotnost, temveč išče spovednika in odpuščanje. Sin ne pristane na očetovo zatiranje, češ da človek ne more nikamor uiti pred usodo, ki mu je namenjena. Očetov poskus, da bi sinu pojasnil svoje zavrženo početje, je obsojen na totalen propad. Sin dobro ve, da je njegov oče postal zver (zato se skuša soočenju sprva izogniti), vendar se mora prepričati na lastne oči in na lastna ušesa slišati očetovo izpoved. Ko sedi pred očetom, ne vidi nečloveške zveri (kvečjemu v bojih ranjeno žival, ki samo še užaljeno bevška, renči in išče usmiljenja), a ne vidi niti skesanca: vidi priprošnjika za milost. Vendar mu je ne nameni, kajti trdno je prepričan, da nobena Ideja, nobena Usoda, nobena Zgodovinska nujnost v resnici ne more oprati krivde posameznika, ki se je uklonil bremenu teže trenutka, namesto da bi se mu zoperstavil in se oprijel najglobljega človeškega etosa ter odklonil